

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ
TOOLS FOR PRODUCTION SAFETY ASSESSMENT OF REGIONS

У статті розкрито теоретичний та методичний підходи до оцінювання рівня виробничої безпеки регіонів. Виробничу безпеку регіонів розглянуто з позицій стану виробничого потенціалу та впливу на конкурентоспроможність регіональної економіки в умовах децентралізації, фінансової достатності ресурсів та можливостей інноваційно-інвестиційних перетворень, стійкості до ризиків, загроз і небезпек. Запропоновано авторську методiku визначення рівня виробничої безпеки регіонів на основі таких показників, як обсяг промислового виробництва на душу населення, питома вага збиткових підприємств регіону, обсяг роздрібної торгівлі на душу населення, обсяг продукції сільського господарства на душу населення, частка інвестицій в основний капітал до ВРП. Здійснено інтегральне оцінювання виробничої безпеки регіонів України, проведено їх рейтингування, розроблено шкалу градації, згруповано їх за низьким, середнім та високим рівнями з виокремленням лідерів та аутсайдерів.

Ключові слова: виробнича безпека, регіон, інтегральна оцінка, рівень виробничої безпеки, регіональна політика.

В статье раскрыты теоретический и методический подходы к оцениванию уровня

производственной безопасности регионов. Производственная безопасность регионов рассмотрена с позиций состояния производственного потенциала и его влияния на конкурентоспособность региональной экономики в условиях децентрализации, финансовой достаточности ресурсов и возможностей инновационно-инвестиционных преобразований, устойчивости к рискам, угрозам и опасностям. Предложена авторская методика определения уровня производственной безопасности регионов на основе таких показателей, как объем промышленного производства на душу населения, удельный вес убыточных предприятий региона, объем розничной торговли на душу населения, объем продукции сельского хозяйства на душу населения, доля инвестиций в основной капитал к ВРП. Осуществлено интегральное оценивание производственной безопасности регионов Украины, проведено их рейтингование, разработана шкала их градации, сгруппированы они по низкому, среднему и высокому уровням с выделением лидеров и аутсайдеров.

Ключевые слова: производственная безопасность, регион, интегральная оценка, уровень производственной безопасности, региональная политика.

УДК 332.1:338.24

<https://doi.org/10.32843/bses.53-24>

Тимчишин Ю.В.

к.е.н., докторант

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього Національної академії наук України»

Tymchyshyn Julia

Institute of Regional Research

named after M.I. Dolishnyi of the

National Academy of Sciences of Ukraine

The article investigated the theoretical and methodological approaches of assessing the level of production safety of regions. The production safety of the regions in author's definition taken as the condition of production potential and competitiveness of the regional economy in terms of decentralization, financial adequacy of resources and opportunities for innovation and investment transformation, resistance to risks, threats and dangers. The author's method for determining the level of production safety of regions using such indicators as: volume of production safety per capita, share of unprofitable enterprises in the region, volume of retail trade per capita, volume of agricultural production per capita, the share of fixed capital investment in GRP. These indicators reflect the state of production safety of the regions in terms of industrial development, retail trade, agriculture, investment activity and the current level of losses of economic entities. The indicator approach to assessing the level of production component of economic security based on a list of indicators that best characterize the level of the region's economy, its ability to modernize and increase production of competitive products while minimizing external and internal risks, threats and dangers. Based on the developed methodology, an integrated assessment of the production safety of the regions was carried out and their rating was carried out. The scale of gradation of regions is developed and they are grouped by low, medium and high levels of production safety. Leading and outsider regions are singled out. It is stated that the level of production safety of the regions is most affected by the volume of industrial production per capita, the share of unprofitable enterprises in the region, the volume of agricultural production per capita. According to the results of the assessment, the high level of production safety had the cities of Kyiv, Kyiv, Mykolaiv, Poltava, Dnipropetrovsk, Vinnytsia and Cherkasy regions. The outsider regions were identified such as Luhansk, Donetsk, Chernivtsi, and Rivne regions.

Key words: production safety, region, integrated assessment, level of production safety, regional policy.

Постановка проблеми. В умовах децентралізації державного управління та формування новітніх підходів до реалізації регіональної політики на загальнодержавному та місцевому рівнях актуальною залишається проблема дослідження економічної безпеки регіонів загалом та її складових частин зокрема. Наявність диспропорцій у розвитку регіонів України зумовлена не лише природньо-ресурсними особливостями, але й неоднорідністю у ринковій інфраструктурі та виробничому потенціалі. Виробнича складова частина економічної безпеки регіонів є домінуючою, оскільки відображає не лише конкурентоспроможність територій, але й наявні та потенційні загрози, які пов'язані з використанням наявного потенціалу усіх галузей економіки. Обґрунтування місця, ролі та підходів до оцінювання рівня виробничої складової частини безпеки залиша-

ється важливим з позицій забезпеченості можливостями до розвитку виробництва на інноваційних засадах, життєздатності та сталого розвитку територіальних утворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення виробничої безпеки держави та регіонів є предметом наукових дискусій у розробках таких відомих вітчизняних та закордонних учених, як О. Бондаревська, О. Копилюк, О. Музичка, А. Сукрушева, Л. Семкова, Т. Саматов, О. Гайдай, І. Новікова, Н. Красніков. Незважаючи на вагомий науковий доробок, окремі аспекти оцінювання рівня економічної безпеки та її складових частин на мезорівні потребують подальшого удосконалення та розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методичного підходу до кількісного оцінювання рівня виробничої безпеки регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Інклюзивний розвиток регіонів України неможливий без забезпечення економічної безпеки у всіх сферах діяльності, зокрема виробничій, фінансовій, науково-технічній, інноваційній, зовнішньоекономічній, культурній. Теоретичний аспект дослідження поняття «економічна безпека регіону» та її складової частини «виробнича безпека регіону» залишається недостатньо розкритим і дискусійним.

Всебічне дослідження терміна «економічна безпека регіону» здійснено А. Сукрушевою, яка систематизувала морфологічні підходи й виокремила трактування цього поняття з позицій незалежності регіону, сталого економічного розвитку, спроможності до самовививання, стійкого економічного зростання, захищеності регіональної економіки, відсутності загроз тощо й вважає, що це є забезпеченням незалежності від впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, гарантуванням безпечного режиму роботи об'єктів управління для створення умов стійкого економічного зростання та умов для повноцінного життя населення [1, с. 235].

Економічна безпека регіону як складова частина національної безпеки та самостійна система розглядається у дослідженнях О. Бондаревської з акцентом на забезпеченні стану захищеності економіки регіону від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення стійкого економічного зростання, фінансової самодостатності, суспільно-політичної стабільності та належного рівня життя населення [2, с. 55]. Отже, вважаємо доцільним розглядати економічну безпеку регіонів з позицій ієрархічності, комплексності, системності та інклюзивності, а також досліджувати вплив безпеки регіональної суспільної системи на економічну безпеку загальнодержавного та локального рівнів.

На загальнодержавному рівні виробнича безпека як складова частина економічної безпеки країни трактується як стан виробничої сфери країни, за якого забезпечуються максимально ефективно використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки [3].

Виробнича безпека регіонів розглядається вченими неоднотайно, найчастіше відображає запропонований загальнодержавний підхід з адаптацією до мезорівня в ієрархії управління країною. Зокрема, такий підхід характеризує дослідження О. Бондаревської [2, с. 56].

Ресурсний підхід до розгляду виробничої безпеки регіонів запропоновано Л. Семковою, яка вважає, що вона характеризується наявністю ресурсної бази, умовами, що забезпечують інтеграційні процеси, сформованістю системи відтворення з урахуванням спеціалізації регіону [4, с. 66].

Т. Саматов виокремив основні складові частини економічної безпеки промислового комплексу регіону і декларує, що ними є виробничо-торгова, техніко-технологічна й ресурсна безпека. Виробничо-торгова безпека охоплює виробничу безпеку, яка характеризує захищеність виробничого потенціалу щодо регулювання й оптимізації рівня прогресивності продукції; транспортну безпеку, яка відображає захищеність об'єктів інфраструктури й засобів транспорту; торгову безпеку, що відповідає за надійність і захист взаємодій щодо постачання й реалізації продукції та її комплектуючих [5, с. 92]. Така позиція автора недостатньо враховує особливості економіки регіонів та їх спеціалізацію, а виокремлення у складі виробничої безпеки транспортної складової частини вважаємо дискусійним.

Заслугує на увагу перспективне бачення цієї дефініції О. Гайдай, яка вказує на те, що конкурентоздатність регіону базується на ефективності використання науково-технічного потенціалу, й пропонує перелік індикаторів виробничої безпеки доповнити показниками частки високотехнологічних галузей у загальних обсягах реалізованої продукції промисловості та індексу технологічного оновлення промислового виробництва [6, с. 80].

Вважаємо, що виробнича складова частина регіональної економічної безпеки характеризує наявний стан виробничого потенціалу та впливає на конкурентоспроможність регіональної економіки в умовах децентралізації, фінансової достатності ресурсів та можливостей інноваційно-інвестиційних перетворень, стійкості до ризиків, загроз та небезпек.

На мезорівні немає нормативно затверджених та визнаних методичних підходів до визначення рівня економічної безпеки регіонів та її складових частин. Варто зазначити різноманіття наукових методів, які використовуються під час оцінювання, зокрема показників, індикаторів, методів моделювання, бального оцінювання, ранжування, інтегрального аналізу. Цінним у розробленні індикаторів економічної безпеки регіону та їх порогових значень вважаємо доробок І. Новікової та Н. Краснікова, а також поділяємо твердження, що доцільно розробити власне регіональну систему індикаторів економічної безпеки регіону, які виокремлені в складі продовольчої, виробничої, інфраструктурної, фінансової, соціальної, інформаційно-технічної та інноваційної безпеки [7, с. 135]. Проте запропоновані індикатори для оцінювання виробничої безпеки регіонів, такі як розмір ВРП на душу населення, частка в промисловому виробництві обробної промисловості, частка машинобудування, інвестиції у відсотку до ВВП, витрати на НДР, частка нових видів продукції [7, с. 136], є необґрунтованими, неапробованими, а багато з них не стосуються виробничої безпеки, відобража-

ючи інші складові частини, зокрема інноваційно-інвестиційну, фінансову.

О. Копилюк вважає, що індикатори, які характеризують економічну підсистему регіону, охоплюють ВРП, кількість суб'єктів ЄДРПОУ, кількість малих підприємств, фінансовий результат від діяльності підприємств до оподаткування, індекс промислової продукції, індекс валової продукції сільського господарства, обсяги інвестицій тощо [8, с. 286]. Використовуючи такий підхід, зазначаємо, що не всі із запропонованих індикаторів можуть бути застосовані для оцінювання виробничої безпеки регіонів.

Варто зазначити, що індикаторний підхід до оцінювання рівня виробничої складової частини економічної безпеки має базуватись на переліку показників, які найбільшою мірою характеризують стан економіки регіонів, її здатність до модернізації та нарощування виробництва конкурентоздатної продукції в умовах мінімізації впливу зовнішніх та внутрішніх ризиків, загроз та небезпек.

Пропонуємо визначати виробничу безпеку регіонів з використанням таких показників, як обсяг промислового виробництва на душу населення, грн.; питома вага збиткових підприємств регіону, %; обсяг роздрібною торгівлі на душу населення, грн.; обсяг продукції сільського господарства на душу населення, грн.; частка інвестицій в основний капітал до ВРП, %.

На нашу думку, такі показники відображають стан виробничої безпеки регіонів в аспекті розвитку промисловості, роздрібною торгівлі, сільського господарства, інвестиційної активності та наявного рівня збитковості суб'єктів господарювання.

Пропонуємо виробничу безпеку регіону визначати як інтегральну бальну оцінку за п'ятьма

запропонованими показниками, які диференціюються в межах від 1 до 25, де 1 – найслабша, 25 – найсильніша позиція. Сума балів за всіма індикаторами відображає загальний рейтинг регіону за рівнем виробничої безпеки. Високе значення інтегрального показника засвідчує належний, а низьке – недостатній рівень досягнутих параметрів виробничої безпеки. Проведені розрахунки оцінювання рівня виробничої безпеки регіонів наведено в табл. 1.

На основі аналітичних розрахунків здійснено групування регіонів відповідно до інтегрального оцінювання виробничої безпеки (рис. 1), констатовано нерівномірність та диспропорції за її рівнем.

Рівень виробничої безпеки, на нашу думку, може бути низьким у разі, коли інтегральна оцінка становить до 50 балів, середнім – 51–75 балів, високим – понад 76 балів. Запропонований методичний підхід має прикладне значення й дав змогу здійснити ранжування регіонів України та представити низку висновків про стан виробничої безпеки (табл. 2).

За нашими дослідженнями у 2015 році низький рівень виробничої безпеки був характерним для 16% територіальних утворень України, а саме для Луганської, Донецької, Чернівецької, Рівненської областей. У 2018 році їх частка зменшилась до 12%, залишався низьким рівень виробничої безпеки у Луганській, Чернівецькій, Рівненській областях.

За результатами оцінювання високим рівнем виробничої безпеки у 2015 році відзначалася діяльність 6 регіонів України (24%), а у 2018 році – 7 (28%), таких як м. Київ, Київська, Миколаївська, Полтавська, Дніпропетровська, Вінницька, Черкаська області.

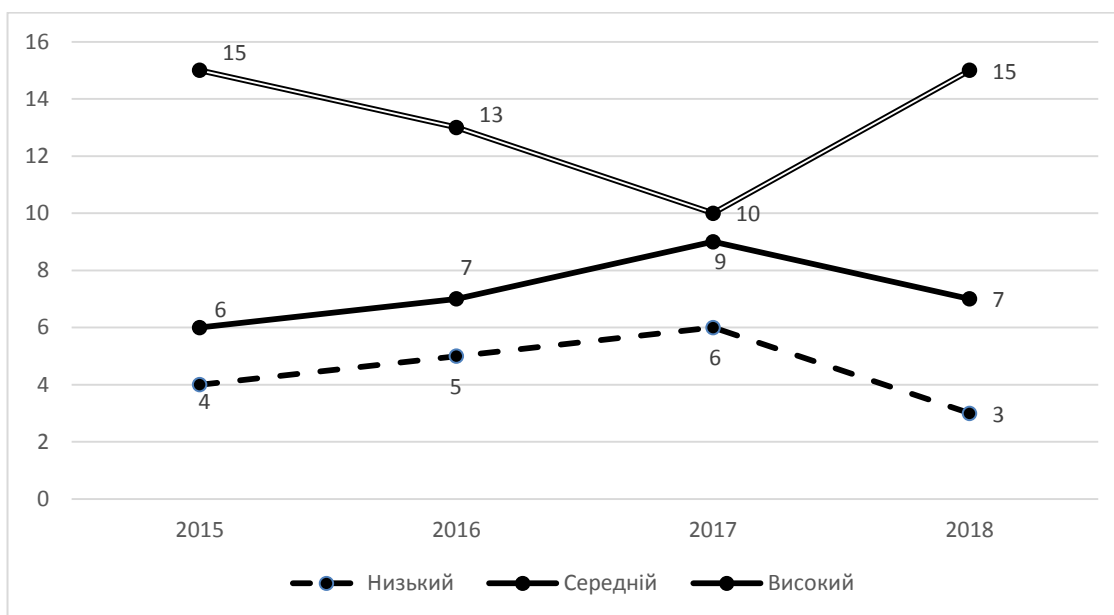

Рис. 1. Динаміка кількості регіонів України за рівнями виробничої безпеки у 2015–2018 роках

Джерело: авторська розробка

Таблиця 1

Інтегральне оцінювання виробничої безпеки регіонів України у 2018 році

№	Область (регіон)	Обсяг промислового виробництва на душу населення, грн.		Питома вага збиткових підприємств регіону, %		Обсяг роздрібної торгівлі на душу населення, грн.		Обсяг продукції сільського господарства на душу населення, грн		Частка інвестицій в основний капітал до ВРП, %		Інтегральна оцінка
		значення	бал	значення	бал	значення	бал	значення	бал	значення	бал	
1	Вінницька	53 022	16	22,2	17	16 283	8	14 406	25	15,81	19	85
2	Волинська	32 234	7	24,2	10	15 729	5	6 837	14	14,37	17	53
3	Дніпропетровська	159 798	24	24,9	9	26 400	21	4 867	9	16,32	21	84
4	Донецька	77 211	19	21,9	20	6 941	2	1 663	2	14,03	15	58
5	Житомирська	41 481	11	25,8	8	19 162	15	9 079	16	11,34	8	58
6	Закарпатська	20 515	3	22,1	18	17 404	11	3 420	4	14,30	16	52
7	Запорізька	128 390	22	23	15	22 423	19	4 795	8	10,70	4	68
8	Івано-Франківська	54 638	17	18,6	24	16 188	7	4 441	7	11,98	10	65
9	Київська	81 536	20	22	19	37 005	24	3 918	5	20,55	24	92
10	Кіровоградська	35 345	10	18,3	25	17 383	10	13 149	23	11,14	6	74
11	Луганська	11 175	1	21,7	21	3 800	1	2 290	3	9,14	1	27
12	Львівська	43 730	12	26,3	6	22 859	20	4 034	6	16,36	22	66
13	Миколаївська	52 706	15	21,3	22	19 762	16	8 240	15	12,64	11	79
14	Одеська	30 956	6	23,8	11	29 037	23	5 015	10	13,73	14	64
15	Полтавська	151 239	23	23,3	13	21 876	18	12 612	22	10,70	3	79
16	Рівненська	34 766	9	28,4	5	14 957	4	6 245	13	12,72	13	44
17	Сумська	48 331	14	26,5	3	17 788	13	10 445	18	11,32	7	55
18	Тернопільська	23 657	4	23,2	14	12 432	3	9 376	17	17,05	23	61
19	Харківська	82 106	21	27,8	4	26 918	22	5 568	12	10,09	2	61
20	Херсонська	29 445	5	23,7	12	20 763	17	10 787	19	16,05	20	73
21	Хмельницька	33 989	8	22,6	16	16 138	6	11 363	20	14,90	18	68
22	Черкаська	65 165	18	21,1	23	18 433	14	13 421	24	11,91	9	88
23	Чернівецька	17 529	2	30,1	2	16 731	9	5 246	11	10,98	5	29
24	Чернігівська	43 809	13	26,1	7	17 619	12	11 983	21	12,70	12	65
25	м. Київ	173 267	25	31,3	1	60 351	25	0	1	24,04	25	77

Джерело: власні розрахунки автора на основі джерела [9]

Ранжування регіонів України за виробничою безпекою залежно від результатів інтегрального оцінювання у 2015–2018 роках

Рівні виробничої безпеки	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Низький (до 50 балів)	Луганська (22); Донецька (32); Чернівецька (37); Рівненська (47)	Чернівецька (26); Донецька (35); Рівненська (38); Луганська (43); Закарпатська (47)	Чернівецька (28); Луганська (33); Рівненська (38); Донецька (42); Закарпатська (44); Волинська (49)	Луганська (27); Чернівецька (29); Рівненська (44)
Середній (51–75 балів)	Закарпатська (51); Житомирська (52); Сумська (55); Львівська (59); Одеська (62); Тернопільська (62); Чернігівська (63); Харківська (64); Хмельницька (71); Волинська (72); Херсонська (72); Дніпропетровська (75); Запорізька (75); Полтавська (75); м. Київ (75)	Житомирська (52); Тернопільська (58); Сумська (59); Львівська (61); Харківська (61); Чернігівська (63); Волинська (66); Одеська (69); Херсонська (71); Івано-Франківська (72); Дніпропетровська (73); Запорізька (73); Хмельницька (73)	Сумська (55); Житомирська (57); Харківська (59); Львівська (65); Тернопільська (65); Івано-Франківська (67); Одеська (69); Чернігівська (70); Вінницька (75); Полтавська (75)	Закарпатська (52); Волинська (53); Сумська (55); Донецька (58); Житомирська (58); Тернопільська (61); Харківська (61); Одеська (64); Івано-Франківська (65); Чернігівська (65); Львівська (66); Запорізька (68); Хмельницька (68); Херсонська (73); Кіровоградська (74)
Високий (понад 76 балів)	Київська (82); Вінницька (83); Черкаська (83); Кіровоградська (84); Івано-Франківська (85); Миколаївська (87)	м. Київ (76); Вінницька (78); Черкаська (80); Полтавська (82); Кіровоградська (86); Київська (87); Миколаївська (96)	Дніпропетровська (76); м. Київ (76); Херсонська (78); Запорізька (81); Хмельницька (82); Черкаська (82); Кіровоградська (84); Київська (85); Миколаївська (90)	м. Київ (77); Миколаївська (79); Полтавська (79); Дніпропетровська (84); Вінницька (85); Черкаська (88); Київська (92)

Джерело: авторська розробка

Середній рівень безпеки притаманний більшості територіальних утворень в Україні і властивий для 15 областей, що становило 60% їх загальної кількості.

Проведене дослідження дало змогу виявити низку суттєвих диспропорцій у регіонах України, таких як:

1) значна диференціація за обсягом промислового виробництва на душу населення, який коливався впродовж 2018 року від 173 267 грн. у м. Києві до 17 259 грн. у Чернівецькій та 20 515 грн. у Закарпатській областях;

2) висока питома вага збиткових підприємств у їх загальній кількості, що знизила інтегральний рівень виробничої безпеки регіонів, оскільки найвища їх частка притаманна м. Києву (31,3%), Чернівецькій (30,1%), Сумській (26,5%), Харківській (27,8%) областям;

3) позитивний вплив запропонованого індикатору обсягу продукції сільського господарства на душу населення на рівень виробничої безпеки регіонів аграрного спрямування з найвищим оцінюванням у Вінницькій (14 406 грн.), Черкаській (13 421 грн.), Кіровоградській (13 149 грн.), Полтавській (12 612 грн.) областях, а також зниження рейтингу м. Києва;

4) позитивний вплив на виробничу безпеку частки інвестицій в основний капітал у відношенні до ВРП з безумовним лідерством м. Києва та області, Львівської, Дніпропетровської та інших областей.

Висновки з проведеного дослідження. Визначено місце та значення виробничої складової частини в економічній безпеці регіонів, яку запропоновано розглядати як характеристику наявного стану виробничого потенціалу та його впливу на конкурентоспроможність регіональної економіки в умовах децентралізації, фінансової достатності ресурсів та можливостей інноваційно-інвестиційних перетворень, стійкості до ризиків, загроз та небезпек. Розроблено авторський підхід до інтегрального оцінювання виробничої безпеки регіонів, який базується на ключових індикаторах, таких як обсяг промислового виробництва на душу населення, питома вага збиткових підприємств регіону, обсяг роздрібної торгівлі на душу населення, обсяг продукції сільського господарства на душу населення, частка інвестицій в основний капітал до ВРП.

Апробація методики дала змогу у динаміці за 2015–2018 роки виокремити регіони-лідери з високим та регіони-аутсайтери з низьким рівнями

виробничої безпеки. Представлені дослідження дали змогу констатувати, що найбільший вплив на рівень виробничої безпеки чинили обсяг промислового виробництва на душу населення, питома вага збиткових підприємств регіону, обсяг продукції сільського господарства на душу населення тощо.

Подальші дослідження у цьому напрямі мають стосуватися розроблення комплексної методики оцінювання економічної безпеки регіонів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сукрушева А. Теоретичні аспекти поняття «економічна безпека регіону». *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 3 (80). С. 231–238.
2. Бондаревська О. Економічна безпека регіонів у системі економічної безпеки держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 24 (2). С. 54–57.
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13/stru>
4. Семкова Л. Економічна безпека регіонів. *Вісник Приазовського Державного технічного університету*. 2014. Вип. 27. С. 63–69.
5. Саматов Т. Методы и показатели обеспечения экономической безопасности промышленного комплекса региона. *Вестник РУДН. Серия: Экономика*. 2018. Т. 26. № 1. С. 89–100.
6. Гайдай О. Проблемы и перспективы производственной безопасности региона как детерминанта предпринимательской деятельности. *Balkan Scientific Review*. 2019. Т. 3. № 3 (5). С. 78–82.
7. Новикова И., Красников Н. Индикаторы экономической безопасности региона. *Вестник Томского государственного университета*. 2010. № 330. С. 132–138.
8. Копилук О. Регіональна політика розвитку банківської системи України : монографія. Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2014. 576 с.
9. Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>

REFERENCES:

1. Sukrusheva A. (2015). Teoretychni aspekty ponyattya "ekonomichna bezpeka regionu" [Theoretical aspects of the concept of "economic security of the region"]. *Zovnishnyya torgivlya: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*. No. 3 (80), pp. 231–238.
2. Bondarevskaya O. (2017). Ekonomichna bezpeka regioniv u systemi ekonomichnoyi bezpeky derzhavy [Economic security of regions in the system of economic security of the state]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Scientific Bulletin of the International Humanities University*. No. 24 (2), pp. 54–57.
3. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013). Order "On Approval of Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13/stru>
4. Semkova L. (2014). Ekonomichna bezpeka regioniv [Economic security of regions]. *Visnyk Pryazovskogo Derzhavnogo texnichnogo universytetu – Bulletin of the Azov State Technical University*. Vyp. 27, pp. 63–69.
5. Samatov T. (2018). Metody i pokazateli obespechenija jekonomicheskoy bezopasnosti promyshlennogo kompleksa regiona [Methods and indicators of ensuring economic security of the industrial complex of the region]. *Vestnik RUDN. Serija: Jekonomika – Bulletin of the RUDN University. Series: Economics*. Vyp. 26. No. 1, pp. 89–100.
6. Gaidai O. (2019). Problemy i perspektivy proizvodstvennoj bezopasnosti regiona kak determinanta predprinimatelskoj dejatel'nosti [Problems and prospects of industrial safety of the region as a determinant of entrepreneurial activity]. *Balkan Scientific Review*. Vol. 3, no. 3 (5), pp. 78–82.
7. Novikova I. & Krasnikov N. (2010). Indikatori jekonomicheskoy bezopasnosti regiona [Indicators of economic security of the region]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of Tomsk State University*, no. 330, pp. 132–138.
8. Kopylyuk O. (2014) Regionalna polityka rozvytku bankivskoyi systemy Ukrayiny [Regional policy of development of the banking system of Ukraine]. Odessa: Institute of Market Problems and Economic and Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. (in Ukrainian)
9. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2019). Available at: <http://ukrstat.gov.ua>